

SAHLGRENSKA AKADEMIN

Remissvar från Göteborgs universitet avseende Slutbetänkande (SOU 2022:6) Hälso- och sjukvårdens beredskap – struktur för ökad förmåga

Datum: 2022-03-24
Diarienummer: GU 2022/831 (Göteborgs universitet) S 2022/01247 (Socialdepartementet)
Mottagare: Socialdepartementet
Handläggare: Jonas Gren, utvecklingsledare Sahlgrenska akademins kansli

Göteborgs universitet har inbjudits att lämna synpunkter på Socialdepartementets remiss avseende Slutbetänkande (SOU 2022:6) Hälso- och sjukvårdens beredskap – struktur för ökad förmåga. Remissvaret har beretts av Sahlgrenska akademins kansli i samråd med ledningen för sjuksköterskeprogrammet och läkarprogrammet samt ordförande i Rådet för forskning vid Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet.

Göteborgs universitet väljer nedan att kommentera de delar av slutbetänkandet som är av direkt relevans för verksamheten vid Sahlgrenska akademien.

Angående förslag om förändrade examensmål för läkar- och sjuksköterskeexamen

Göteborgs universitet ser positivt på att öka inslagen av katastrofmedicin i läkarutbildningen och sjuksköterskeutbildningen. De senaste årens utveckling pekar tydligt på att detta behov finns.

Inledningsvis vill vi påpeka en otydlighet i utredningen när det kommer till vilka specifika formuleringar av examensmål som utredningen föreslår. Det föreligger en diskrepans mellan vad utredningen föreslår i löptexten och de konkreta författningsändringar som föreslås.

Utredningen skriver:

”För läkarutbildningen bör det införas under rubriken ”färdighet och förmåga” och formuleras så att studenten ska visa förmåga att självständigt diagnostisera och inleda behandling av akuta livshotande tillstånd liksom att initialt prioritera och behandla tillstånd under katastrof och masskadesituationer, samt visa förmåga att tjänstgöra i sjukvårdsorganisationen för katastrof och masskadesituationer,” (s. 749.)

Men på sidan 55, i ”1.8 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)”, anges:

”Färdighet och förmåga
För läkarexamen ska studenten

– visa fördjupad förmåga till professionellt bemötande av patienter och deras närstående med respekt för patienternas och deras närståendes integritet, behov, kunskaper och erfarenheter,

– visa förmåga att självständigt diagnostisera och inleda behandling av akuta livshotande tillstånd,

– visa förmåga att självständigt diagnostisera *individens omedelbara behov av vård* och inleda behandling av akuta livshotande tillstånd,

– visa förmåga att bedöma grupperns vårdbehov under katastrof och masskadesituationer samt initialt prioritera och behandla tillstånd under sådana situationer, [...]”

Det i löptexten angivna examensmålet att ”visa förmåga att tjänstgöra i sjukvårdsorganisationen för katastrof och masskadesituationer” är inte med i förslaget till förordningsändring avseende läkarexamen. De formuleringar som användas i förslagen till förordningsändring kan ses som konkretiseringar, för läkar- respektive sjuksköterskeexamen, av den mer generella examensmålsformuleringen i löptexten. Denna diskrepans gör det är oklart om utredningens förslag till förordningsändring eller utredningens förslag i löptexten är vad utredningen föreslår.

För sjuksköterskeexamen anges i löptexten:

”För sjuksköterskeexamen bör det också införas under rubriken ”färdighet och förmåga” och formuleras så att studenten ska visa förmåga att självständigt, utifrån symtom, inleda omhändertagande av akuta livshotande tillstånd liksom att initialt prioritera och behandla tillstånd under katastrof och masskadesituationer, samt visa förmåga att tjänstgöra i sjukvårdsorganisationen för katastrof och masskadesituationer.” (sid. 749)

Men på sidan 57, i ”1.8 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)”, anges:

[...] – visa förmåga att tillämpa sitt kunnande för att hantera olika situationer, företeelser och frågeställningar utifrån individens och grupperns behov,

*– visa förmåga att självständigt, utifrån diagnos eller symtom, inleda omhändertagande av individens akuta livshotande tillstånd,
– visa förmåga att medverka i bedömning och omhändertagande av grupperns akuta vårdbehov i masskadesituationer utifrån sjukvårdsorganisationens principer för prioritering och behandling, [...]*”

Även här uppstår frågan om vad utredningen föreslår avseende hur examensmålen är tänkta att formuleras.

Göteborgs universitet menar att de föreslagna förändringarna av examensmålen inte är rätt väg att gå. Den viktigaste invändningen är att de föreslagna examensmålen formuleras som *färdighetsmål* och att målen ställer för höga krav på studenternas färdighet för att få ut en sjuksköterske- respektive läkarexamen.

"Utredningen har tidigare i delbetänkandet Hälso- och sjukvård i det civila försvaret (SOU 2020:23) konstaterat att införande av ämnet katastrofmedicin i grundutbildningen för hälso- och sjukvårdspersonal är en förutsättning för en fungerande krisberedskap i vardagen och för befolkningens säkerhet och trygghet i krig. Det är också en förutsättning för tillhandahållandet av en jämlik vård över hela landet. [...] En grundläggande kunskap som vilar på nationella krav inom dessa områden ger också kommuner och regioner något att bygga vidare på i den fortsatta utbildningen som sker kontinuerligt under yrkeslivet." (s. 745)

Göteborgs universitet anser att de första två meningarna inte stämmer om "förutsättning" tolkas som "nödvändigt villkor". Målen "en fungerande krisberedskap i vardagen och för befolkningens säkerhet och trygghet i krig" och "tillhandahållandet av en jämlik vård över hela landet" kan uppnås genom att obligatorisk katastrofmedicinsk utbildning genomförs inom ramen för bastjänstgöring och specialiseringstjänstgöring för läkarna och genom obligatorisk utbildning inom ramen för anställning som sjuksköterska. Med detta sagt kan det ändå vara lämpligt och effektivt att inleda den katastrofmedicinska utbildningen inom ramen för grundutbildningarna. Göteborgs universitet anser dock att utredningens förslag ställer för höga krav på katastrofmedicinska *färdigheter* hos studenterna i grundutbildningen.

Specifikt kan sägas om de föreslagna målen:

Nuvarande formulering av examensmål för läkarexamen:

– *visa förmåga att självständigt diagnostisera och inleda behandling av akuta livshotande tillstånd,*

Av utredningen föreslagen formulering:

– *visa förmåga att självständigt diagnostisera individens omedelbara behov av vård och inleda behandling av akuta livshotande tillstånd,*

Detta mål är olyckligt formulerat. Inom professionen diagnostiserar man inte ett behov av vård. Ett mer korrekt verb vore identifiera. Vi menar vidare att "identifiera behov av vård" ingår i den ursprungliga målformuleringen och ser därför inte något behov att ändra detta mål. Tillägget "individens omedelbara behov av vård" tillför ingenting till det ursprungliga målet.

Utredningen föreslår också ett nytt examensmål för läkarexamen:

– visa förmåga att bedöma grupperns vårdbehov under katastrof och masskadesituationer samt initialt prioritera och behandla tillstånd under sådana situationer,

Göteborgs universitet menar att detta mål har lagts på en alltför hög nivå för att kunna säkerställas redan innan examen från läkarutbildningen. Antalet studenter på utbildningarna vid Sahlgrenska akademien har ökat. I dagsläget består varje kull av ungefär 150 läkarstudenter och 120 sjuksköterskestudenter. Detta innebär att genomförandet av den färdighetsträning som skulle krävas för att kunna lägga till det ovan nämnda färdighetsmålet skulle skapa en mycket svårhanterbar situation. Att säkerställa att så stora kohorter uppnår ett så avancerat färdighetsmål bedöms inte vara realistiskt eftersom resursåtgången, sett både till undervisningstid och lärarkapacitet, skulle bli för stor. Göteborgs universitet menar vidare att det krävs några års erfarenhet av läkararbete för att kunna nå det föreslagna färdighetsmålet.

Göteborgs universitet föreslår istället att det tas fram en genomtänkt progression rörande läkarens förmåga att hantera katastrofscenarier, som inbegriper universitetsutbildning, bastjänstgöring och specialisttjänstgöring samt fortbildning efter specialisering. Göteborgs universitet menar att för läkarexamen är det rimligt med ett *kunskapsmål* som berör de aspekter som lyfts i det föreslagna målet. Detta hindrar inte att studenter bereds möjlighet att öva på vissa katastrofmedicinska färdigheter, men studenternas bör examineras endast med avseende på *kunskapsmål*. Därmed skulle en läkarexamen garantera en nationell och gemensam kunskapsbas för vidare träning. Utifrån denna kunskapsbas kan sedan olika färdigheter inom katastrofmedicin byggas på successivt så att efter bastjänstgöringen och en bit in i specialiseringstjänstgöringen besitter de färdigheter och förmågor inom katastrofmedicin som samhället och sjukvården behöver. Göteborgs universitet anser vidare att Socialstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eller någon annan lämplig myndighet tillsammans med företrädare för professionen tar fram ett standardiserat utbildningspaket med mer specifika lärandemål och utbildningsmoment som gäller nationellt. På så vis säkras och främjas en enhetlighet i den katastrofmedicinska baskompetensen hos alla i Sverige verksamma läkare över tid.

Exempelvis skulle det befintliga kunskapsmålet

”- visa kunskap om patientsäkerhet, kvalitet och prioriteringar i hälso- och sjukvården samt om metoder för att utvärdera medicinsk verksamhet,”

kunna kompletteras för att täcka kunskaper om prioriteringar under katastrof- och masskadesituationer. Vi menar därför att en förändring av examensmålen för läkarexamen bör beredas vidare med syfte att komplettera något av kunskapsmålen. Vi ser gärna att det görs i samråd med företrädare för lärosätena.

Göteborgs universitet menar vidare att även sjuksköterskeexamen borde innefatta ett kunskapsmål snarare än ett färdighetsmål. Skälen för detta är desamma som för läkarprogrammet. Och precis som för läkarutbildningen anser Göteborgs universitet att Socialstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eller någon annan lämplig

myndighet tillsammans med företrädare för professionen tar fram ett standardiserat utbildningspaket med mer specifika lärandemål och utbildningsmoment som gäller nationellt för sjuksköterskor. Utbildningspaketet bör utformas så att det täcker de katastrofmedicinska kunskaps- och färdighetskrav som behövs för att läkare och sjuksköterskor ska kunna verka i katastrofsituationer. Vissa kunskapsmål är lämpliga som krav redan för läkar- respektive sjuksköterskeexamen medan andra, till exempel mer krävande färdighetsmål, är lämpliga i läkarnas bas- och specialiseringstjänstgöring och för sjuksköterskorna i utbildningsinsatser inom ramen för deras anställningar.

Sammanfattningsvis menar Göteborgs universitet därför att de föreslagna förändringarna av examensmålen inte bör genomföras enligt utredningens förslag. Istället bör frågan beredas vidare med syfte att komplettera något kunskapsmål så att det täcker kunskaper om prioritering och den katastrofmedicinska organisationen av vården under katastrof- och masskadesituationer. Ett nationellt utbildningspaket bör tas fram i syfte att säkra sjuksköterskors och läkares kunskaper och färdigheter inom det katastrofmedicinska området.

Angående Forskning och kunskapscentrum

Det bedöms som ett bra förslag att inrätta ett särskilt forskningsanslag för katastrofmedicin och att medelstildelningen bör genomföras genom riktade utlysningar i öppen konkurrens, för att säkerställa hög kvalitet. Dock menar Göteborgs universitet att man bör nyttja de infrastrukturer som våra etablerade statliga forskningsfinansiärer redan har, när det gäller hantering av utlysningar. Genom en fungerande ansökningsportal (Prisma), kvalitetssäkrade och för forskarvärlden, välkända utvärderingsprocesser, så vore det inte effektivt om en liknande process skulle behöva startas upp av Socialstyrelsen.

Avseende konsekvensbeskrivningen

Statliga medel bör nyttjas på ett effektivt och resurssmart sätt. Rådet för forskningsfrågor stöttar således utredningens bedömning att eventuella utlysningar bäst hanteras genom nyttjande av våra statliga forskningsfinansiärs infrastrukturer.

Göteborgs universitet har utifrån forsknings- och utbildningsperspektiv inga ytterligare synpunkter.

Agneta Holmäng, dekan, Sahlgrenska akademien